

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАУКОВИЙ ВІСНИК:
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

SCIENTIFIC BULLETIN:
PUBLIC ADMINISTRATION

Випуск 1 (17), 2025

Видавничий дім
“Гельветика”
2025

Засновник: Міжрегіональна Академія управління персоналом.
Рік заснування: 2018.

Редакційна колегія

Олександр Твердохліб – д-р держ. упр., проф., голова редакційної колегії, Інститут державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту

Анна Терент'єва – д-р держ. упр., проф., заступник голови, Інститут державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту

Януш Гершевський – д-р наук (суспільні науки), Інститут безпеки і менеджменту Поморської академії, Слупськ (Польща)

Віцен Властиміл – д-р права, PhD, доц., LL.M., MBA Університет економіки та управління, Братислава (Словаччина)

Марцін Кенсі – д-р економ. наук, доц., Вища школа економіки, Бидгощ (Польща)

Йозеф Зат'яко – д-р права, PhD, LL.M., MBA, Європейський інститут безперервної освіти, Братислава (Словаччина)

Андрій Семенченко – д-р держ. упр., проф., НКЕК

Микола Андрієнко – д-р держ. упр., проф., Інститут державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту

Петро Гаман – д-р держ. упр., проф., Інститут державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту

Віктор Михайлов – д-р держ. упр., проф., Інститут державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту

Сергій Андреев – д-р держ. упр., доц.

Сергій Бєлай – д-р держ. упр., проф., Національна академія Національної гвардії України

Наталія Васильєва – д-р держ. упр., проф., Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Сергій Майстро – д-р держ. упр., проф., Національний університет цивільного захисту України

Олександр Мельниченко – д-р держ. упр., проф., Харківський національний медичний університет

Микола Латинін – д-р держ. упр., проф., Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Євген Ромат – д-р наук держ. упр., проф., Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Ірина Грищенко – д-р держ. упр., доц., Національний університет біоресурсів і природокористування України

Сергій Приліпко – д-р держ. упр., доц., Національний університет біоресурсів і природокористування України

Оксана Пархоменко-Куцевіл – д-р держ. упр., проф., Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Інна Сурай – д-р держ. упр., проф., Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Інна Семенець-Орлова – д-р з держ. упр., проф., МАУП

Затверджено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 5 від 10 червня 2025 року)

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа:

Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 526 від 13.03.2025 року.

Ідентифікатор медіа: R30-05885

Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (вул. Фрометівська, буд. 2, м. Київ, 03039, iarm@iarm.edu.ua, тел. (044) 490-95-00).

Періодичність видання: 4 рази на рік.

DOI: 10.32689/2618-0065

Науковий вісник: Державне управління. 2025. Вип. 1 (17). Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2025. 82 с.

Публікуються статті науковців, які досліджують актуальні проблеми розвитку педагогічних наук. Для науковців, викладачів, студентів та всіх, кого цікавить розвиток педагогічних наук в Україні.

ЗМІСТ

АЛЕКСАНДРОВА Марія Василівна РОЗВИТОК ОСВІТИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА КРИЗ: ПРИНЦИПИ СТІЙКОСТІ.....	5
BANDOLA Oleksandr, OLIYNIK Oleg POLITICAL AND LEGAL FOUNDATIONS OF THE INTERNATIONAL COMMUNITY'S WORK IN EASTERN EUROPE.....	11
КУЗЬМЕНКО Ганна Олександрівна ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....	19
МАРТИНЮК Адам Іванович ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗБУДОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО КОНТЕКСТУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ.....	26
ОЛЕКСІЄНКО Олександра Миколаївна ОРТОБІОТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО ЗДОРОВ'Я ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У КОНТЕКСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ	34
ПОХИЛЮК Роман Геннадійович ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ РОЗБУДОВИ ІНКЛЮЗИВНИХ ПУБЛІЧНИХ ПРОСТОРІВ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....	42
ПРОДАНИК Василь Михайлович ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В СФЕРІ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ТА МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ.....	51
РУСИНЮК Микола Миколайович ТЕОРЕТИЧНІ ВИМІРИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ	59
СЕРВЕТНИК Володимир Віталійович СПРАВЕДЛИВЕ ПРАВОСУДДЯ ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ. ПЕРСПЕКТИВИ АДАПТАЦІЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ МОДЕЛІ ВЕТЕРАНСЬКИХ СУДІВ В УКРАЇНІ.....	67
СЕМЕНЕЦЬ-ОРЛОВА Інна Андріївна, ПАЛІЙ Світлана Анатоліївна, КАПЕЛІСТА Ірина Михайлівна АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНИХ ПРАКТИК ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ МУНІЦИПАЛЬНИМ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ НА ЗАСАДАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ УРБАНІЗАЦІЇ.....	73

УДК 351.83

DOI [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2025-1\(17\)-04](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2025-1(17)-04)**МАРТИНЮК Адам Іванович,**

аспірант кафедри публічного адміністрування,

ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»,

вул. Фрометівська, 2, м. Київ, 03039, Україна

adammartinuk249@ukr.net

ORCID: 0009-0008-3644-6182

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗБУДОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО КОНТЕКСТУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Анотація. Проаналізовано та систематизовано інституціональний, функціональний, нормативно-правовий, системний, цифровий, ризикорієнтований та інтегративний підходи до дослідження публічного управління. Доведено, що їхня інтеграція забезпечує комплексність аналізу та дозволяє сформувати концептуально завершену модель управління, здатну забезпечити ресурсну синергію, міжвідомчу взаємодію та високий рівень кіберстійкості. Підкреслено, що використання новітніх підходів є необхідною умовою підвищення ефективності державного реагування на сучасні загрози.

Уточнено та деталізовано зміст ключових функцій публічного управління у сфері національної безпеки. Обґрунтовано значущість стратегічної функції як інструменту визначення довгострокових пріоритетів і розроблення концептуальних засад політики; регуляторної (як механізму нормативного упорядкування сфери); оперативної (як інструменту координації діяльності суб'єктів); контрольної та наглядової (як гарантії дотримання стандартів ефективності та законності). Встановлено, що комплексне виконання цих функцій забезпечує формування стійкої, керованої та здатної до адаптації системи національної безпеки.

Показано, що традиційна для української управлінської моделі системність і нормативна визначеність мають бути поєднані з інноваційністю, гнучкістю та мережевими принципами Network Governance і Good Governance. Обґрунтовано, що такий синтез дозволяє збалансувати централізований контроль і децентралізовану адаптивність, створивши проактивну систему забезпечення національної безпеки, здатну прогнозувати ризики та швидко трансформувати механізми реагування.

Звернення до теоретичних підходів є необхідною умовою для того, щоб окреслити межі досліджуваного явища, визначити його структурні компоненти та зрозуміти, які саме детермінанти впливають на його ефективність. Публічне управління у сфері національної безпеки функціонує в умовах підвищеної динамічності, коли кожен елемент системи перебуває під впливом не лише внутрішніх політичних, економічних і соціальних процесів, але й зовнішніх геополітичних зрушень, технологічних змін та загроз, що швидко еволюціонують. Саме тому теоретичні підходи дозволяють осмислити представлену проблему як таку, що виходить за межі вузького інституційного розуміння й охоплює всю систему управлінської взаємодії.

Ключові слова: національна безпека, механізми публічного управління, воєнний стан, антикризове управління, ризик-менеджмент, гарантії безпеки.

MARTYNIUK Adam

Postgraduate Student, Department of Public Administration,

PJSC «Higher education institution «Interregional Academy of Personnel Management»,

2, Frometivska Str, Kyiv, 03039, Ukraine

adammartinuk249@ukr.net

ORCID: 0009-0008-3644-6182

PROBLEM ISSUES OF DEVELOPING PUBLIC ADMINISTRATION TO ENSURING NATIONAL SECURITY IN THE CONDITIONS OF AN UNSTABLE CONTEXT OF SOCIETY DEVELOPMENT: THEORETICAL ANALYSIS

Abstract. The institutional, functional, regulatory, systemic, digital, risk-oriented and integrative approaches to the study of public administration are analyzed and systematized. It is proven that their integration ensures the complexity of the analysis and allows the formation of a conceptually complete management model capable of ensuring resource synergy, interagency interaction and a high level of cyber resilience. It is emphasized that the use of innovative approaches is a necessary condition for increasing the effectiveness of the state response to modern threats.

The content of the key functions of public administration in the field of national security is clarified and detailed. The significance of the strategic function as a tool for determining long-term priorities and developing conceptual principles of policy is substantiated; regulatory (as a mechanism for normative regulation of the sphere); operational (as a tool for

coordinating the activities of entities); control and supervision (as a guarantee of compliance with standards of efficiency and legality). It is established that the comprehensive implementation of these functions ensures the formation of a stable, manageable and adaptable national security system.

It is shown that the systematicity and normative certainty traditional for the Ukrainian management model should be combined with innovation, flexibility and network principles of Network Governance and Good Governance. It is substantiated that such a synthesis allows balancing centralized control and decentralized adaptability, creating a proactive system for ensuring national security, capable of predicting risks and quickly transforming response mechanisms.

Appeal to theoretical approaches is a necessary condition for outlining the boundaries of the phenomenon under study, determining its structural components and understanding which determinants affect its effectiveness. Public administration in the field of national security operates in conditions of increased dynamism, when each element of the system is influenced not only by internal political, economic and social processes, but also by external geopolitical shifts, technological changes and rapidly evolving threats. That is why theoretical approaches allow us to understand the presented problem as one that goes beyond the narrow institutional understanding and covers the entire system of managerial interaction.

Key words: national security, public administration mechanisms, martial law, anti-crisis management, risk management, security guarantees.

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації світової безпекової архітектури та зростання непередбачуваності середовища функціонування держави особливого значення набуває теоретичне переосмислення підходів до формування, організації та реалізації механізмів публічного управління у сфері національної безпеки. Ця проблематика постає не лише як вузький науковий інтерес, але й як фундаментальна передумова забезпечення життєздатності держави, стійкості соціальних систем та збалансованості управлінських рішень. В умовах багатовекторних загроз, що поєднують традиційні й новітні форми впливу, зростає потреба не просто констатувати наявність механізмів публічного управління, а всебічно осягнути їхню природу, виявити внутрішню логіку функціонування та визначити ті концептуальні підходи, які формують основу для сучасної управлінської практики.

Складність теоретичного осмислення зазначеної проблеми зумовлена багатовимірністю самого поняття «механізми публічного управління», яке охоплює надзвичайно широкий спектр елементів – від суто інституційних конструкцій і нормативно-правових положень до управлінських процесів, процедур, ресурсного забезпечення, міжвідомчих зв'язків та комунікативних моделей взаємодії. З цієї причини в науковому дискурсі склалася ситуація, коли різні дослідницькі школи пропонують власні інтерпретації сутності та змістового наповнення механізмів публічного управління, що, своєю чергою, ускладнює формування єдиного концептуального підходу та потребує детального аналізу різнопланових позицій.

Крім того, теоретичний аналіз надає можливість виявити не лише усталені та традиційні підходи, але й ті, що виникають у відповідь на нові виклики, зокрема пов'язані з цифровізацією, посиленням ролі інформаційних технологій, зміною характеру загроз та ускладненням механізмів державного

реагування. У цьому контексті систематизація наявних концептуальних моделей дозволяє глибше зрозуміти, чому певні механізми залишаються ефективними, тоді як інші потребують модернізації або заміни; як поєднуються нормативні, інституційні та процесні складові; яким чином формується управлінська логіка у сфері безпеки та які принципи лежать в її основі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ціла низка наукових досліджень у сфері публічного управління, які сприяють національній безпеці здійснена українськими вченими: В. Бакуменко, О. Барило, Н. Березовська, О. Карагодін, О. Ключко, М. Макаренко, О. Молчанський, В. Нікіфоренко, Ю. Петруня, С. Потеряйко, Г. Ситник, О. Таньчук, В. Фурашев, Р. Яковчук та ін.

Поряд з тим, теоретичне вивчення підходів до визначення та інтерпретації механізмів публічного управління у сфері національної безпеки актуалізується як необхідний етап наукового аналізу, що дозволяє не лише структурувати існуючі знання, але й вибудувати цілісне бачення даного феномену. Це, у свою чергу, створює інтелектуальне підґрунтя для подальшого дослідження практичних аспектів функціонування управлінських механізмів, оцінки їх ефективності та визначення напрямів удосконалення в умовах сучасних викликів і трансформацій.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз проблемних питань розбудови публічного управління для забезпечення національної безпеки в умовах нестабільного контексту розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу. Історичний розвиток публічного управління демонструє глибоку трансформацію теоретичних підходів: від класичної бюрократичної моделі, яка базувалась на суворій ієрархії, регламенті та централізованому контролі, до сучасних концепцій governance, що надають значно ширший простір для участі громадян, мережових форм взаємодії й цифрових

інструментів. У класичній адміністративній моделі (Administrative Model), як її описували класичні теоретики, ключовим елементом є бюрократія: публічна влада представлена чіткою вертикаллю, дії органів влади строго регламентовані законами й правилами, а головною функцією є виконання рішень через жорстку систему організаційної ієрархії.

Перехід до публічного адміністрування (Public Administration) ознаменував собою поступову зміну акценту: замість простої директивної централізації з'являється концепція сервісної орієнтації, де головне не наказ і контроль, а надання публічних послуг. У цьому підході державна система починає вважатися не лише виконавцем рішень, а менеджером публічних сервісів, із все більш професійним апаратом службовців, які прагнуть підвищити ефективність, а також результативність своєї роботи.

Так, в кінці XX століття, сформувалась концепція Нового публічного менеджменту (New Public Management, NPM), яка стала реакцією на низьку ефективність традиційної бюрократії. NPM запозичує багато рис із приватного сектору, а саме: конкуренцію, контрактні відносини, орієнтацію на результат, підзвітність і навіть ринкові механізми управління. Цей підхід передбачає, що державні органи можуть функціонувати як менеджерські структури, націлені на оптимізацію ресурсів і підвищення якості послуг. Суттєвим є розвиток мережевого управління (Network Governance), коли управлінські процеси більше не опираються виключно на ієрархію державних органів. У моделі мережевого управління важлива роль належить громадянському суспільству, приватному сектору, неурядовим організаціям, що взаємодіють через партнерства та мережі. Вона визнає, що складні сучасні виклики, у тому числі екологічні, безпекові, соціальні, вимагають гнучкого підходу, який не може бути забезпечений просто централізованою бюрократією. Паралельно розвивалася і концепція Good Governance підхід, який акцентує увагу на прозорості, підзвітності, участі громадян, ефективності, законності управління. У цій моделі державна влада повинна бути не лише ефективною, а й справедливою, легітимною в очах суспільства. Саме елементи Good Governance часто вважають ядром ідеальної моделі публічного управління. Як зазначено в роботі М. Сьомича, Good Governance включає принципи демократизації, субсидарності, дебюрократизації та електронного урядування [1].

У продовження цієї еволюції виникла неовеберіанська модель держави (Neo-Weberian State), яка поєднує класичні підходи М. Вебера до бюрократії зі значною гнучкістю та елементами управлінської ефективності, притаманними NPM. Ця модель не відкидає централізованого апарату, але перетворює його: державні інституції спрямовані на задоволення потреб громадян, при цьому зберігаючи професійність, правила й управлінську стабільність [2].

Нарешті, сучасні тенденції розвитку нерозривно пов'язані з цифровізацією та технологічними інноваціями, адже механізми державного управління все частіше інтегрують електронне урядування (e-government), відкриті дані, цифрові сервіси та штучний інтелект. Така трансформація дозволяє державі бути більш адаптивною, децентралізованою, прозорою й залучати до процесів управління не лише традиційні інститути, але й громадян через цифрові платформи.

Таким чином, еволюція наукових поглядів на публічне управління від адміністрування до governance є не просто зміна термінів, а глибинна трансформація концепції публічного управління. Вона відображає перехід від ієрархічної, централізованої структури до гнучких, динамічних форм взаємодії, де влада, ефективність та участь громадян перебувають у складному, але більш збалансованому співвідношенні.

У науковій літературі механізми публічного управління у сфері національної безпеки традиційно розглядаються крізь призму різних теоретико-методологічних підходів, кожен із яких робить акцент на певних аспектах їхньої сутності, структури та практичної реалізації. Такі підходи дозволяють дослідникам глибше зрозуміти, як саме формується, функціонує та розвивається система управління безпековими процесами на національному рівні. Варто зазначити, що ці підходи не є взаємовиключними, а навпаки, вони доповнюють один одного, формуючи комплексну, багатовимірну картину функціонування державних механізмів у сфері безпеки. Багатошаровість підходів пояснюється тим, що сучасне безпекове управління включає різні рівні та елементи: від інституційної структури державних органів, їхніх функцій і повноважень, до правових норм, стратегічних документів, процедур планування та координації, ресурсного забезпечення й інтегрованих систем взаємодії. Кожен з підходів висвітлює певний аспект цього складного процесу, дозволяючи окремо оцінити ефективність організаційних структур, адекват-

ність функцій, роль нормативно-правового поля, ефективність управлінських процесів та оптимальність використання ресурсів.

Узагальнення та порівняння цих підходів дає можливість не лише систематизувати наукові знання про механізми публічного управління, а й окреслити ключові фактори, які впливають на їхню результативність і здатність до адаптації у відповідь на зовнішні та внутрішні виклики. Зокрема, сучасні тенденції у сфері національної безпеки, а саме: цифровізація процесів, впровадження електронного урядування, розвиток інтегративних та мережних моделей управління, а також застосування ризик-орієнтованого підходу, істотно впливають на характер і функціонування цих механізмів, роблячи їх більш гнучкими, прозорими та адаптивними до швидкозмінних умов.

У підсумку, розгляд механізмів публічного управління через різні наукові підходи дозволяє сформувати цілісне розуміння їхньої природи, структури та функціональних можливостей, що є необхідною умовою для побудови ефективної системи національної безпеки. Представлена нижче таблиця пропонує узагальнене та структуроване бачення основних

наукових трактувань механізмів публічного управління у сфері національної безпеки, відображаючи ключові підходи, їхні особливості та головні акценти в дослідженнях.

Інституціональний підхід у дослідженнях публічного управління, зокрема у сфері національної безпеки, традиційно розглядає механізми управління не як абстрактні процеси або формальні правила, а як складні, взаємопов'язані системи інститутів, органів та структур, які спільно забезпечують реалізацію політики безпеки на національному рівні. З цієї точки зору механізм публічного управління є насамперед інституційною мережею, яка включає органи державного управління (міністерства, агентства, служби безпеки), міжвідомчі координаційні структури, консультативні та дорадчі ради, а також формальні та неформальні інституції, які взаємодіють для ефективного функціонування системи безпеки. Такий підхід дозволяє врахувати не лише організаційну структуру, а й взаємозв'язки, а і правила взаємодії, процеси прийняття рішень і культурні норми, що підтримують стабільність інституцій.

У межах інституціонального підходу ключовим є поняття державної інституцій-

Таблиця 1

Основні теоретичні підходи до розуміння механізмів публічного управління у сфері національної безпеки

Підхід	Сутність трактування механізмів	Ключові акценти / елементи
Інституціональний підхід	механізми розглядаються як сукупність органів, інституцій, міжвідомчих структур та моделей їхньої взаємодії.	архітектура органів державного управління; повноваження; міжвідомча кооперація; формальні й неформальні інституції.
Функціональний підхід	механізми визначаються через виконання базових функцій забезпечення безпеки.	прогнозування; превенція; захист; реагування; відновлення; стратегічне планування.
Нормативно-правовий підхід	механізми формуються через систему законів, стратегій, доктрин та підзаконних актів.	закони; Стратегії; стандарти НАТО; регламенти, процедури, протоколи.
Процесний підхід	механізми розуміються як послідовність управлінських процесів.	планування → координація → моніторинг → оцінка → реагування; циклічність процесів; управлінські процедури.
Ресурсний підхід	механізми залежать від наявних ресурсів та здатності їх мобілізувати.	кадрові ресурси; фінансування; матеріально-технічне забезпечення; інформаційні ресурси; інтелектуальний потенціал.
Системний підхід	механізми є інтегрованою системою взаємопов'язаних елементів, що функціонують як єдине ціле.	взаємозалежність підсистем; інституційні, функціональні, правові й ресурсні компоненти; цілісність; системна динаміка.
Сучасні підходи	механізми переосмислюються через нові парадигми публічного управління.	цифровий підхід (e-governance); ризик-орієнтований підхід; інтегративний/мережевий governance; кібербезпека.

Джерело: авторська розробка

ної спроможності, тобто здатності органів публічного управління ефективно виконувати свої функції, координувати зусилля між собою, делегувати повноваження та взаємодіяти з недержавними акторами. Як підкреслює В. Мабее, історичний інституціоналізм дозволяє зрозуміти формування інститутів, таких як Національна рада безпеки США, через призму критичних точок розвитку (critical junctures) та логіки шляхозалежності (path dependence), що визначає тривалість і характер інституційних рішень [3]. Інституціональний підхід також розрізняє кілька підходів до аналізу інститутів, кожен із яких виділяє власні аспекти взаємодії та функціонування [4]:

- раціональний вибір (інституції розглядаються як «правила гри», які впливають на поведінку раціональних акторів, що прагнуть максимізувати власні вигоди. Такий підхід дозволяє пояснити, чому органи безпеки приймають ті чи інші рішення в умовах обмеженої інформації та конфліктуючих інтересів);

- соціологічний інституціоналізм (акцент робиться на культурних нормах, когнітивних скриптах і структурі смислів, які підтримують або змінюють інституції. Наприклад, легітимність та сприйняття громадськістю ролі інститутів безпеки визначають їхню здатність ефективно виконувати функції);

- агенто-центрований історичний інституціоналізм (цей підхід підкреслює, що окремі агенти формують інституції та змінюють їхню стратегію, проте вони діють в межах обмежень, встановлених попередніми інституційними рішеннями. Зміни у функціонуванні інститутів часто відбуваються через поступову адаптацію до нових викликів, а не через радикальні перебудови).

Інституційний підхід приділяє значну увагу координаційним мережам, що формуються між органами влади, що забезпечують горизонтальні та вертикальні зв'язки між різними гілками влади, створюючи інституційний механізм, який дозволяє ефективно реагувати на комплексні загрози безпеці. Особливу увагу в інституціональному підході приділяють легітимності та довірі до інститутів. Без належного рівня довіри громадян до органів безпеки інституції втрачають ефективність, а процеси прийняття рішень стають менш стабільними. J. Olsson підкреслює, що інституції здатні виконувати свої функції лише за умови високої легітимності та підтримки з боку суспільства [5]. Крім того, інституціональний підхід дозволяє аналізувати кризи інституційної безпеки, коли формальні структури не відповідають реаліям

змінного безпекового середовища. У таких випадках інституції можуть стати джерелом нестабільності або неефективності, особливо в умовах гібридних загроз та швидких технологічних змін [6].

Таким чином, інституціональний підхід дозволяє комплексно оцінити механізми публічного управління у сфері національної безпеки, відобразивши як формальні структури, правила та повноваження, так і мережеві взаємодії, легітимність, довіру та здатність до адаптації, що дає змогу побудувати ефективну систему управління безпекою, що поєднує стабільність та гнучкість у реагуванні на сучасні виклики.

Функціональний підхід до механізмів публічного управління у сфері національної безпеки передбачає системне осмислення державних механізмів через призму їхніх ключових функцій, які спрямовані на забезпечення комплексного захисту національних інтересів та стабільності держави. У такому підході під механізмами розуміють не лише формальні інституції, органи чи встановлені процедури, а радше інтегровані функціональні підсистеми, що здійснюють конкретні управлінські дії в межах визначених функцій безпеки. Це означає, що кожен елемент системи виконує певну управлінську або організаційну роль, яка прямо впливає на здатність держави прогнозувати загрози, планувати заходи, координувати ресурси, реагувати на кризові ситуації, запобігати потенційним загрозам і відновлювати стабільність після кризових подій. Важливо також відзначити, що функціональні механізми не існують ізольовано, вони взаємопов'язані і формують єдину систему, де ефективність однієї функції безпосередньо залежить від реалізації інших. Наприклад, планування стратегічних заходів безпеки неможливе без точного аналізу загроз і адекватного прогнозування; ефективне реагування на кризові ситуації вимагає скоординованої роботи між різними органами та підрозділами; а стримування потенційних загроз тісно пов'язане з підготовкою і готовністю ресурсів та активною комунікацією з громадськістю та міжнародними партнерами.

Функціональний підхід також підкреслює, що механізми національної безпеки мають охоплювати не лише традиційні напрями, такі як оборона і правоохоронна діяльність, а й сучасні виклики, пов'язані з кібербезпекою [8–9], інформаційною безпекою, енергетичною безпекою та захистом критичної інфраструктури. У цьому контексті державні механізми стають багатофункціональними

і адаптивними, здатними забезпечувати комплексне реагування на динамічні й непередбачувані загрози.

Крім того, функціональний підхід дозволяє окреслити логіку взаємодії між функціями, що робить управління безпекою більш прозорим і керованим та створює підґрунтя для розробки критеріїв оцінки ефективності механізмів безпеки, що включає аналіз результативності планування, швидкості й адекватності реагування, ефективності стримування та здатності відновлювати стабільність після кризових подій. Таким чином, функціональний підхід не лише описує структуру державних механізмів, а й забезпечує методологічну основу для їхньої оптимізації та підвищення ефективності у складному і мінливому безпечовому середовищі.

Аналізуючи функціональний підхід до механізмів публічного управління у сфері національної безпеки, доцільно виділити основні функції, які виконують державні органи та їхні підсистеми. Кожна функція відображає конкретну управлінську роль і спрямована на забезпечення комплексного захисту національних інтересів, узагальнення цих функцій у таблиці дозволяє побачити їхню взаємопов'язаність, логіку виконання та критичні елементи ефективного управління безпекою. Представлена таблиця структурує

інформацію за ключовими функціями, описує їхні завдання та результати реалізації у практичній площині.

Аналіз даних таблиці дозволяє зробити кілька важливих узагальнень щодо сутності та логіки функціонування державних механізмів безпеки. Таблиця демонструє багатофункціональність механізмів, оскільки кожна функція (планування, аналіз загроз, розробка політики, реагування, стримування, відновлення та моніторинг) виконує специфічну роль у забезпеченні комплексного захисту національних інтересів, при цьому ефективність реалізації однієї функції залежить від інтегрованої роботи інших. Також представлена структура підкреслює взаємозв'язок і циклічність функцій, адже планування та прогнозування неможливе без попереднього аналізу загроз, а результати реагування та відновлення обов'язково підлягають моніторингу та оцінці, що забезпечує зворотний зв'язок і можливість коригування управлінських рішень, продемонстровано пріоритетність стратегічного планування та превентивних функцій, оскільки саме вони формують основу превентивного захисту та забезпечують готовність держави до потенційних загроз. Важливим є те, що механізми безпеки мають практичну орієнтацію: кожна функція забезпечується конкретними інструментами,

Таблиця 2

Основні функції механізмів публічного управління у сфері національної безпеки

Функція	Завдання та зміст	Практичні інструменти та приклади
Планування і прогнозування	довгострокове стратегічне планування; розробка стратегій, політик, програм з урахуванням потенційних загроз; аналіз і моделювання майбутніх сценаріїв	стратегічні документи, координаційні плани, прогнози загроз
Аналіз загроз	системний збір, оцінка та класифікація загроз: військових, кібер, енергетичних, екологічних; визначення пріоритетів для реагування	аналітичні центри, бази даних загроз, ризик-аналіз, прогнозування сценаріїв
Розробка політики	формування державної політики на основі аналізу загроз; розробка нормативних документів та програм заходів	законодавчі ініціативи, нормативні акти, стратегічні плани, програмні документи
Реагування (оперативне управління)	мобілізація ресурсів, координація дій між агентами; реалізація кризових планів	оперативні штаби, кризові команди, протоколи реагування, системи раннього оповіщення
Стимування	превенція потенційних загроз; створення систем стримань для запобігання агресії або ескалації	дипломатичні ініціативи, оборонні заходи, інформаційні кампанії
Відновлення	стабілізація та відновлення після кризових ситуацій; реконструкція інфраструктури та забезпечення громадської безпеки	програми відновлення, гуманітарна допомога, інфраструктурні проекти
Моніторинг і оцінка	оцінка ефективності реалізації політики безпеки; зворотний зв'язок для покращення управління	системи моніторингу, звітність, аудит, оцінка результативності стратегій

Джерело: авторська розробка

від стратегічних документів і прогнозів до оперативних штабів та систем моніторингу, що робить управлінську систему результативною та підзвітною.

Загалом, структуроване представлення функцій створює науково-методологічну основу для оцінки ефективності механізмів безпеки [8–9], виявлення слабких ланок та прогалин у системі управління, а також формування напрямів їхньої модернізації у відповідності до сучасних викликів. Серед таких викликів варто відзначити цифровізацію, інтегративні моделі управління, ризик-орієнтовані підходи та необхідність адаптивності до динамічного безпекового середовища. У сукупності представлені функції забезпечують комплексність, послідовність і результативність публічного управління у сфері національної безпеки, що є ключовим для збереження стабільності держави та захисту її стратегічних інтересів.

Функціональний підхід має фундаментальне значення для теорії й практики публічного управління у сфері національної безпеки, бо пропонує чіткий розподіл ролей та обов'язків між відповідними державними інституціями. Це чітке функціональне розмежування не лише підвищує прозорість, але й сприяє відповідальності кожного інституту, забезпечуючи більш ефективне управління національними ресурсами. Завдяки функціональному підходу централізуються ресурси згідно зі специфікою задач: ті агенції, які займаються прогнозуванням, отримують інструменти та експертизу для аналітики, в той час як силові структури можуть фокусуватися на реагуванні чи стримуванні. Такий підхід стимулює мобілізацію ресурсів відповідно до функціональних пріоритетів, що підвищує загальну ефективність системи безпеки. Крім того, функціональна логіка робить державні механізми більш гнучкими: державні стратегії і політики можна коригувати, підсилюючи ті функції, які в даний момент є критично важливими – отримують перевагу в ресурсах і увазі. Така адаптивність дозволяє державі реагувати на динамічні виклики безпеки максимально ефективно.

Нарешті, функціональний підхід надає методологічну основу для оцінки ефективності роботи безпекових механізмів: можна

вимірювати, наскільки добре держава виконує кожну функцію, від прогнозування до відновлення, на підставі зворотного зв'язку, аналізу даних і моніторингу, а це створює умови для систематичної оптимізації політики, корегування стратегій і підвищення результативності управління.

Нормативно-правовий підхід до механізмів публічного управління у сфері національної безпеки підкреслює центральну роль законодавства, нормативних актів та стратегічних документів у формуванні, організації та реалізації державної політики безпеки. Згідно з цим підходом, механізми безпеки не можуть існувати як автономні чи випадкові структури: їхня ефективність напряму залежить від правової бази, яка визначає компетенції органів влади, процедури взаємодії між ними, стандарти виконання завдань і порядок розподілу ресурсів. Законодавчі та стратегічні документи виступають фундаментом для планування, координації, контролю та оцінки діяльності відповідних інституцій, а також забезпечують легітимність рішень та дій державних органів у сфері безпеки [7–10].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз теоретичних підходів до поняття та змісту механізмів публічного управління у сфері національної безпеки демонструє, що їх розвиток відображає поступову еволюцію управлінської думки від лінійно-адміністративних моделей до складних інтегративних систем. Процесний, ресурсний, системний та сучасні підходи взаємодоповнюють один одного, формуючи цілісну методологічну основу управлінських механізмів. Кожен з підходів підкреслює певні аспекти функціонування державних інститутів: ефективність і раціональність ресурсного забезпечення, координацію та контроль процесів, адаптивність і взаємозв'язок елементів системи, а також здатність реагувати на сучасні технологічні, соціальні та геополітичні виклики. Узагальнено, що інтеграція цих підходів створює комплексну платформу для побудови стійких, гнучких і результативних механізмів публічного управління, здатних забезпечувати національну безпеку у динамічному та невизначеному середовищі XXI століття.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сьомич М. Особливості сучасних моделей публічного управління // Аспекти публічного управління. 2019. № 7(4). С. 44–52. DOI: <https://doi.org/10.15421/151922>
2. Mazur S., Kopycinski P. Public Policy and the Neo-Weberian State. 2018. URL: <https://www.routledge.com/Public-Policy-and-the-Neo-Weberian-State/Mazur-Kopycinski/p/book/9780367594817>

3. Mabee B. Historical Institutionalism and Foreign Policy Analysis: The Origins of the National Security Council Revisited. 2010. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1743-8594.2010.00121.x>
4. Capoccia G. When Do Institutions «Bite»? Historical Institutionalism and the Politics of Institutional Change. 2016. DOI: <https://doi.org/10.1177/0010414015626449>
5. Olsson J. Institutionalism and Public Administration. 2020. DOI: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.1458>
6. Cellino A., Ardemagni E. Institutionalised (In)Security: Exploring the MENA Region's Governance Crises. 2021.
7. Вологівський П. Б. Питання забезпечення повноважень органів державної влади у сфері мобілізаційної підготовки та мобілізації // Наука і оборона. 2020. № 10(1). С. 13–20. DOI: <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2020-10-1-13-20>
8. Партико Н., Лозинська С., Карпюк С., Горшкова Л., Селютін С. A stable behavioral model for the use of organizational psychology in personnel management in the framework of ensuring financial and economic security // Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice. 2023. № 4(51). С. 519–528. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.51.2023.4122>
9. Sydorchuk O., Kharechko D., Khomenko H., Akimova L., Kosarevych N., Akimov O. Competencies for sustainable financial and economic management: Their impact on human capital development and national security // Edelweiss Applied Science and Technology. 2024. Vol. 8, № 6. P. 1445–1454. DOI: <https://doi.org/10.55214/25768484.v8i6.2261>
10. Morgun V., Didyk N., Zhuk O., Silvestrova O., Koretska T. Mechanisms of Managing Social Development in the Conditions of War in Ukraine // Review of Economics and Finance. 2023. Vol. 21. P. 1466–1471. DOI: <https://doi.org/10.55365/1923.x2023.21.161>

REFERENCES:

1. Somych, M. (2019). Features of modern public administration models. *Aspekty publichnoho upravlinnia*, 7(4), 44–52. <https://doi.org/10.15421/151922>
2. Mazur, S., & Kopycinski, P. (2018). Public Policy and the Neo-Weberian State. Retrieved from <https://www.routledge.com/Public-Policy-and-the-Neo-Weberian-State/Mazur-Kopycinski/p/book/9780367594817>
3. Mabee, B. (2010). Historical Institutionalism and Foreign Policy Analysis: The Origins of the National Security Council Revisited. <https://doi.org/10.1111/j.1743-8594.2010.00121.x>
4. Capoccia, G. (2016). When Do Institutions “Bite”? Historical Institutionalism and the Politics of Institutional Change. <https://doi.org/10.1177/0010414015626449>
5. Olsson, J. (2020). Institutionalism and Public Administration. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.1458>
6. Cellino, A., & Ardemagni, E. (2021). Institutionalised (In)Security: Exploring the MENA Region's Governance Crises.
7. Volotivskiy, P. B. (2020). Issues of ensuring the powers of state authorities in the field of mobilization training and mobilization. *Nauka i oborona*. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2020-10-1-13-20>
8. Partiko, N., Lozynska, S., Karpyuk, S., Gorshkova, L., & Selyutin, S. (2023). A stable behavioral model for the use of organizational psychology in personnel management in the framework of ensuring financial and economic security. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 4(51), 519–528. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.51.2023.4122>
9. Sydorchuk, O., Kharechko, D., Khomenko, H., Akimova, L., Kosarevych, N., & Akimov, O. (2024). Competencies for sustainable financial and economic management: Their impact on human capital development and national security. *Edelweiss Applied Science and Technology*, 8(6), 1445–1454. <https://doi.org/10.55214/25768484.v8i6.2261>
10. Morgun, V., Didyk, N., Zhuk, O., Silvestrova, O., & Koretska, T. (2023). Mechanisms of Managing Social Development in the Conditions of War in Ukraine. *Review of Economics and Finance*, 21, 1466–1471. <https://doi.org/10.55365/1923.x2023.21.161>

Дата надходження статті: 27.03.2025

Дата прийняття статті: 25.04.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.06.2025